

Hoe vertrouwt en betrouwbaar is de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel?

Op 01 januari 2028 moet het nieuwe pensioenstelsel in werking zijn. De overgang wordt met spanning tegemoet gezien door verschillende partijen. Wat kunnen we verwachten als we pensioendeelnemers een keuze laten maken tussen het oude en nieuwe stelsel? Allereerst blijken keuzes erg gevoelig voor het mogelijk maken van het nieuwe stelsel, de stille hints die schuil gaan achter het presenteren van keuzeopties. Jonge deelnemers zijn veel vaker voorstander van een overgang naar het nieuwe stelsel dan de oudere leeftijdsgroepen.

Nieuw pensioenstelsel:

Werkgevers, werknemers en het kabinet hebben - nadat hier vele jaren vooraf aan overleg is geweest - in 2019 met elkaar afspraken gemaakt in het Pensioenakkoord over een nieuw pensioenstelsel. Dit nieuwe stelsel dat meer toegesneden is op de eisen van de moderne arbeidsmarkt, persoonlijker en transparanter zou moeten zijn. De verschillen tussen het oude en nieuwe stelsel zijn groot. In het nieuwe stelsel wordt niet langer een "uitkeringsbelofte" gedaan, maar enkel afspraken gemaakt over in te leggen pensioenpremies. Het beleggingsresultaat dat bereikt wordt met die premie bepaalt uiteindelijk de hoogte van pensioenuitkering in de tweede pijler. De hoogte van de uitkering kan mee maar ook tegen vallen. Dat risico wordt niet langer door het pensioenfonds of beter het collectief van deelnemers gedragen, maar door de individuele pensioendeelnemer zelf. Kortom, de pensioenuitkeringen worden onzekerder. De kenners zullen over die onzekere pensioenbelofte toevoegen: de uitkering was altijd onzeker. In het oude stelsel werd indexatie jarenlang terecht of onterecht achterwege gelaten en als het slecht ging werd de uitkering zelfs gekort. In het nieuwe stelsel - zo is de verwachting - zal verhoging van pensioen bij goede beleggingsrendementen eerder aan de orde zijn omdat de strenge regels rond dekkingsgraden worden losgelaten.

De transitie naar het nieuwe stelsel is geen geringe opdracht. Alle pensioenrechten moeten overgezet worden naar nieuwe rechten en zichtbaar zijn in je eigen pensioenpot. Er waren in 2022 - 6,2 miljoen actieve pensioenfondsdeelnemers - 3,8 miljoen pensioengerechtigden (en 9,8 inactieve deelnemers, voor zij die bijvoorbeeld van baan en bijbehorende pensioenfonds wisselden). Het belegde vermogen van pensioenfondsen eind 2023 1,8 biljoen euro en dat moet allemaal overgeheveld worden (of zoals nu gesproken wordt: ingevaren worden). De administratieve risico's die aan zo'n grote IT-operatie verbonden zijn kunnen en mogen niet onderschat worden.

Voorstel referendum met duidelijke bedenkingen vanuit de NSC - de politieke partij:

Deze zogenaamde inwaaroperatie leidt tot een splitsing der geesten. De partij Nieuw Sociaal Contract, in de Tweede Kamer, brengt dit nog het meest duidelijk tot uiting. In het NSC-verkiezingsprogramma staat: "Wanneer sociale partners en het pensioenfonds de bestaande pensioenopbouw willen omzetten naar een premie-regeling, dan wil NSC hiertoe instemmingsrecht en keuzemogelijkheden voor de deelnemers, waaronder gepensioneerden, organiseren". De term instemmingsrecht op deze plek is voor tweërlei uitleg vatbaar. Het kan om individueel instemmingsrecht en om collectief instemmingsrecht gaan, hoewel in de praktijk, kranten politici, en critici het meteen als een collectief instemmingsrecht zien. In dat geval betreft het de facto een referendum om te bepalen of het pensioenfonds het vermogen van al haar deelnemers invaart in het nieuwe stelsel. Vanuit NSC is in de maidenspeech van 17 januari jl. voorgesteld om een referendum - hoewel de term nadrukkelijk niet in de mond van de sprekers is genomen - per pensioenfonds te houden over de vraag of deelnemers over willen naar het nieuwe stelsel. In beginsel kan een referendum informatie geven over de voorkeuren van jong en oud, arm en rijk, hoger en lager opgeleid. Het kan ook worden gezien als een meting van vertrouwen: vertrouwt men de beslissing om geheel, met al het vermogen dat men heeft opgebouwd, over te stappen naar een nieuwe stelsel? En met die laatste intentie is door pensioendeelnemers een vraag voorgelegd waaruit we een voorkeur kunnen afleiden over het nieuwe stelsel vis-à-vis het oude.

Het stelsel van de vraag of men wil overstappen is echter niet eenvoudig. Het beschrijven van de status quo en het alternatief van een nieuw stelsel is mogelijk gevoelig voor de wijze waarop de alternatieven worden gepresenteerd, en vragen daarover worden gesteld. In de beschrijving van het nieuwe stelsel geven de grootste pensioenfondsen zoals: ABP, PFZW, PME en de pensioentoezichthouder De Nederlandse Bank (DNB) een redelijk neutrale beschrijving van het nieuwe pensioenstelsel waarin de onzekerheid van het pensioen doorklinkt en waarin belofte van een duidelijk hogere uitkering niet expliciet wordt gemaakt.

Grote verschillen in maken van keuzes qua leeftijdsgroepen, opleiding en risicobereidheid:

Naast de invloed van de wijze van vraagstelling is het relevant om na te gaan of en hoe voorkeuren verschillen naar leeftijd, opleiding en risicobereidheid. Daartoe is de keuze tussen oud en nieuw stelsel voor alle drie de groepen separaat statistisch geanalyseerd met leeftijd, geslacht en opleiding en risicobereidheid als voorspelbare variabelen. Deze analyses wijzen op een sterke samenhang met leeftijd. De belangrijkste leeftijdspecificatie laat zien dat de jongeren een duidelijke voorkeur hebben voor het nieuwe stelsel. Mochten we nu een collectief referendum gaan houden dan is de uitslag bekend namelijk; Een grote groep burgers kiezen voor het nieuwe stelsel op basis van het onderzoek wat heeft plaatsgevonden. Dus een collectief referendum laat niet de belangen van iedere individuele deelnemer of huidige en toekomstige pensioengerechtigde zien. De huidige groep jongeren; 18 - 30 jaar: zijn over het algemeen voor een overgang naar het nieuwe stelsel los van welke zekerheden of onzekerheden dan ook als het straks om hogere of lage uitbetalingen gaat. Uit het onderzoek blijkt ook, dat uit de meting van jongeren meespeelt, dat zij over het algemeen nog weinig pensioenvermogen hebben opgebouwd.

De leeftijdsgroep 45 - 66 jaar - is a; aanmerkelijk minder enthousiast over het nieuwe stelsel en bij de AOW-gerechtigden, doelgroep 67 jaar en ouder, is voor een overgang naar het nieuwe stelsel ongeveer een gelijk percentage voor en tegenstanders.

Als het om opleidings- en geslachtseffecten of risicobereidheid groepen gaat blijkt dat in deze groepen weinig verschil is als het gaat om voor of tegenstanders.

Deelnemers zijn weinig veranderingsgezind:

Wat leren we uit de peilingen? Is een referendum een goed instrument om voor eens en voor altijd een definitieve keuze te maken over ons pensioenstelsel? Of moet deze niet eenvoudigweg liggen bij de verkozen volksvertegenwoordigers? In het verre verleden werd het gebruik van een referendum, voor zaken die zo complex zijn dat de gevolgen van de gemaakte keuze voor de gemiddelde burger niet te overzien is, af.

Die conclusie lijkt vandaag de dag nog net zo relevant te zijn. Gezien de voorbereidingen die al in gang zijn gezet lijkt het gebruik van een referendum op pensioenfondsniveau niet verstandig omdat het een bot middel is om een beslissing te forceren over een onderwerp dat zo complex is dat het voor een gemiddelde pensioendeelnemer moeilijk te doorgronden is. De grote effecten zijn wellicht een teken dat veel deelnemers weinig pensioenkennis hebben en het maken van keuzes net veel onzekerheden is omgeven.

Onzekerheden over wat het stelsel gaat betekenen kan er ook toe leiden dat men de oude stelregel hanteert: "In geval van twijfel, niet doen".

Het is moeilijk om een uitweg te vinden uit deze verdeeldheid, die zich ook aftekent in de politiek. Voor een deel heeft dit wellicht ook te maken met hoe pensioenbeleid wordt gemaakt met de beste intenties. Economen en andere plannenmakers hebben de neiging om de status quo te doorbreken met het zicht op een betere wereld, terwijl burgers veelal hechten aan de status quo. Op dit moment zou een echt referendum alleen maar deze hang naar het bekende of de status quo bevestigen.

BUS merkt op:

Het is en blijft een complexe en ingewikkelde materie, het pensioenstelsel. Niet uit te sluiten is, dat we als samenleving tot 01.01.2028 de nodige reacties gaan vernemen en niet uit te sluiten is dat de pensioenfondsen ook moeten bekennen dat het geheel proces van oude stelsel naar invaren in het nieuwe stelsel een hells probleem is. Dat zij tegen onvoorzienbare obstakels dreigen aan te lopen om vervolgens tijdig te komen met oplossingen die in ieder geval de deelnemers financieel niet zullen raken. Zolang niet duidelijk is dat het invaren probleemloos ten uitvoer wordt gebracht zolang zal de deelnemer kritisch zijn op alles wat met het nieuwe stelsel te maken heeft. En dat mag ook, daar vanuit de politiek het eerlijke verhaal nog steeds niet is verteld en dus de burger terecht aangeeft: "Eerst zien dan geloven". Het is ten slotte ons eigen geld waar mee het nieuwe stelsel moet worden opgetuigd.